

Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Første Afdeling)

21. februar 2013 *

»Direktiv 93/13/EØF — urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler — den nationale rets ex officio-undersøgelse af, om et vilkår er urimeligt — pligt for den nationale ret, der ex officio har konstateret, at et vilkår er urimeligt, til at anmode parterne om at fremsætte bemærkninger, inden den drager konsekvenser af denne konstatering — kontraktvilkår, der skal tages hensyn til ved undersøgelsen af, om der foreligger urimelighed«

I sag C-472/11,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 267 TEUF, indgivet af Fővárosi Bíróság (nu Fővárosi Törvényszék) (Ungarn) ved afgørelse af 16. juni 2011, indgået til Domstolen den 16. september 2011, i sagen:

Banif Plus Bank Zrt

mod

Csaba Csipai,

Viktória Csipai

har

DOMSTOLEN (Første Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, A. Tizzano, og dommerne M. Ilešič, E. Levits, M. Safjan og M. Berger (refererende dommer),

generaladvokat: P. Mengozzi

justitssekretær: fuldmægtig A. Impellizzeri,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter retsmødet den 12. september 2012,

efter at der er afgivet indlæg af:

- Banif Plus Bank Zrt ved ügyvéd E. Héjja
- den ungarske regering ved M.Z. Fehér og K. Szijjártó, som befuldmægtigede
- den spanske regering ved S. Martínez-Lage Sobredo, som befuldmægtiget

* Processprog: ungarsk.

- den slovakiske regering ved M. Kianička, som befuldmægtiget
- Europa-Kommissionen ved B. Simon og M. van Beek, som befuldmægtigede,

og idet Domstolen efter at have hørt generaladvokaten har besluttet, at sagen skal pådømmes uden forslag til afgørelse,

afsagt følgende

Dom

- 1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 6 og artikel 7 i Rådets direktiv 93/13/EØF af 5. april 1993 om urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler (EFT L 95, s. 29, herefter »direktivet«).
- 2 Anmodningen er blevet fremsat i forbindelse med en tvist mellem Banif Plus Bank Zrt (herefter »Banif Plus Bank«) og ægtefællerne Csipai vedrørende betaling af beløb, der var skyldige i henhold til en kreditaftale i tilfælde af førtidig ophævelse fra långiverens side som følge af grunde, der kunne tilregnes låntageren.

Retsforskrifter

EU-retten

- 3 Direktivets artikel 3, stk. 1, definerer urimelige kontraktvilkår således:

»Et kontraktvilkår, der ikke har været genstand for individuel forhandling, anses for urimeligt, hvis det til trods for kravene om god tro bevirker en betydelig skævhed i parternes rettigheder og forpligtelser ifølge aftalen til skade for forbrugeren.«
- 4 For så vidt angår undersøgelsen af, om et kontraktvilkår er urimeligt, præciserer direktivets artikel 4, stk. 1:

»Det vurderes, om et kontraktvilkår er urimeligt, under hensyn til hvilken type varer eller tjenesteydelser aftalen omfatter, og ved på tidspunktet for aftalens indgåelse at tage hensyn til alle omstændighederne i forbindelse med dens indgåelse samt til alle andre vilkår i aftalen eller i en anden aftale, som hænger sammen med denne, jf. dog artikel 7.«
- 5 For så vidt angår de retsvirkninger, der er knyttet til, at det fastslås, at et kontraktvilkår er urimeligt, bestemmer direktivets artikel 6, stk. 1:

»Medlemsstaterne fastsætter, at urimelige kontraktvilkår i en aftale, som en erhvervsdrivende har indgået med en forbruger, i henhold til deres nationale lovgivning ikke binder forbrugeren, og at aftalen forbliver bindende for parterne på i øvrigt samme vilkår, hvis den kan opretholdes uden de urimelige kontraktvilkår.«
- 6 Direktivets artikel 7, stk. 1, bestemmer:

»Medlemsstaterne sikrer, at der i forbrugernes og konkurrenternes interesse findes egnede og effektive midler til at bringe anvendelsen af urimelige kontraktvilkår i aftaler, der indgås mellem forbrugere og en erhvervsdrivende, til ophør.«

Nationale bestemmelser

- 7 I henhold til civillovbogens artikel 209, stk. 1, »[er] almindelige forretningsbetingelser eller kontraktvilkår i en forbrugerkontrakt, der ikke har været genstand for individuel forhandling, urimelige, såfremt de i strid med forpligtelserne til god tro og loyalitet ensidigt og ubegrundet fastsætter parternes rettigheder og forpligtelser ifølge aftalen til skade for den kontraherende part, som ikke har fastsat vilkårene«.
- 8 Civillovbogens artikel 209/A, stk. 2, bestemmer, at sådanne vilkår er ugyldige.
- 9 Artikel 2, litra j), i regeringsdekret nr. 18/1999 af 5. februar 1999 om vilkår, der skal anses for urimelige i forbrugeraftaler, bestemmer:
- »[...] anses for urimelige, medmindre det modsatte bevises, hvis disse
- [...]
- j) forpligter forbrugeren til at betale et urimeligt højt beløb i tilfælde af, at vedkommende ikke opfylder sine forpligtelser, eller opfyldelsen ikke sker i overensstemmelse med kontraktvilkårene.«
- 10 Ifølge artikel 3, stk. 2, i lov nr. III af 1952 om civil retspleje er retten bundet af de påstande og anbringender, som parterne har fremført, medmindre andet er udtrykkeligt anført i lovgivningen.

Twisten i hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål

- 11 Den 16. juni 2006 indgik Csaba Csipai en kreditaftale med Banif Plus Bank, som blev fastsat til at løbe til den 15. juni 2012.
- 12 Vilkår nr. 29 i den kontrakt, som Banif Plus Bank havde udarbejdet på forhånd, bestemte, at såfremt kontrakten blev ophævet inden udløbet af dens gyldighed som følge af låntagerens manglende opfyldelse eller af andre grunde, som kunne tilregnes denne sidstnævnte, skulle låntageren betale den samlede sum af de resterende ydelser ud over morarenter og omkostninger. Foruden hovedstolen omfattede de forfaldne ydelser renterne på lånet samt forsikringspræmien.
- 13 Csaba Csipai betalte ydelse på lånet for sidste gang i februar 2008. Banif Plus Bank ophævede derefter kontrakten og krævede af låntageren betaling af de resterende skyldige beløb i henhold til kontraktens vilkår nr. 29. Da Csaba Csipai ikke efterkom dette krav, anlagde Banif Plus Bank sag mod ham samt mod hans hustru under henvisning til de familieretlige regler.
- 14 I forbindelse med den sag, der verserede for den, meddelte Pesti Központi kerületi bíróság (distriktsdomstolen for det centrale Pest) som ret i første instans parterne, at den anså dette vilkår nr. 29 for urimeligt og anmodede dem om at udtale sig om dette punkt. Csaba Csipai gjorde gældende, at han anså kravene fra Banif Plus Bank for at være overdrevne, og at han kun kunne anerkende beløbet på hovedstolen. Banif Plus Bank bestred, at der forelå et urimeligt vilkår.
- 15 Ved afgørelse af 6. juli 2010 pålagde Pesti Központi kerületi bíróság Csaba Csipai at betale Banif Plus Bank et beløb, der blev fastsat uden anvendelse af kontraktens vilkår nr. 29.

- 16 Banif Plus Bank appellerede denne afgørelse. Det er på den baggrund, at Fővárosi Bíróság har besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:
- »1) Handler en national ret i overensstemmelse med direktivets artikel 7, stk. 1, hvis retten, når den konstaterer, at der foreligger et urimeligt kontraktvilkår, og parterne ikke har gjort dette forhold gældende, meddeler dem, at den anser det fjerde punktum i vilkår nr. 29 i de almindelige vilkår i en låneaftale indgået mellem sagens parter for ugyldigt? Ugyldigheden skyldes en overtrædelse af retsreglerne, nærmere bestemt [artikel] 1, stk. 1, litra c), og [artikel] 2, litra j), i regeringsdekret nr. 18/1999 [...]
 - 2) Kan retten i den situation, der er omhandlet i det første spørgsmål, anmode sagens parter om at fremsætte bemærkninger vedrørende det nævnte kontraktvilkår, således at retsvirkningerne af det eventuelt urimelige vilkår kan udledes, og målsætningerne i direktivets artikel 6, stk. 1, opfyldes?
 - 3) Kan retten, under de ovenfor beskrevne omstændigheder, ved prøvelsen af et urimeligt kontraktvilkår frit undersøge ethvert kontraktvilkår, eller kan den kun undersøge de vilkår, hvorpå forbrugers medkontrahent støtter sit krav?«

Om de præjudicielle spørgsmål

Det første og det andet spørgsmål

- 17 Med det første og det andet spørgsmål, der behandles samlet, ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om direktivets artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, skal fortolkes således, at de er til hinder for eller derimod gør det muligt, at den nationale ret, der ex officio har konstateret, at der foreligger et urimeligt kontraktvilkår, kan meddele parterne, at den har inddraget spørgsmålet, om der foreligger en ugyldighedsgrund, og anmode parterne om at fremsætte bemærkninger herom.
- 18 Det fremgår af sagen, at disse spørgsmål er knyttet til den omstændighed, at der i den nationale ret findes en regel om, at den ret, der ex officio inddrager spørgsmålet om en ugyldighedsgrund, skal meddele parterne dette og give dem mulighed for at fremsætte bemærkninger til den eventuelle konstatering af, at det pågældende retsforhold er ugyldigt, og i modsat fald ikke kan fastslå denne ugyldighed.
- 19 For at kunne besvare disse spørgsmål skal det bemærkes, at den ved direktivet indførte beskyttelsesordning hviler på den betragtning, at forbrugeren befinder sig i en svagere stilling end den erhvervsdrivende såvel hvad angår forhandlingsstyrke som informationsniveau, og at forbrugeren som følge heraf tiltræder betingelser, som på forhånd er udarbejdet af den erhvervsdrivende, uden at han kan øve nogen indflydelse på disses indhold (jf. bl.a. dom af 6.10.2009, sag C-40/08, Asturcom Telecomunicaciones, Sml. I, s. 9579, præmis 29, og af 14.6.2012, sag C-618/10, Banco Español de Crédito, præmis 39).
- 20 Under hensyntagen til denne svagere stilling fastsætter direktivets artikel 6, stk. 1, at urimelige kontraktvilkår ikke binder forbrugeren. Som det fremgår af retspraksis, er der tale om en præceptiv bestemmelse, der har til formål at erstatte den formelle balance, som kontrakten indfører mellem kontraktparternes rettigheder og forpligtelser, med en reel balance, der skal genindføre ligheden mellem parterne (jf. bl.a. dom af 9.11.2010, sag C-137/08, VB Pénzügyi Lízing, Sml. I, s. 10847, præmis 47, og dommen i sagen Banco Español de Crédito, præmis 40).

- 21 For at sikre den ved direktivet tilsigtede beskyttelse har Domstolen ligeledes flere gange understreget, at uligheden mellem forbrugeren og den erhvervsdrivende alene kan ophæves ved positive foranstaltninger, der er uafhængige af kontraktparterne selv (jf. bl.a. dommen i sagen VB Pénzügyi Lízing, præmis 48, og i sagen Banco Español de Crédito, præmis 41).
- 22 Det er på baggrund af disse betragtninger, at Domstolen har fastslået, at de nationale retter af egen drift skal efterprøve, om et kontraktvilkår, der henhører under direktivets anvendelsesområde, er urimeligt, og dermed afhjælpe den manglende ligevægt mellem forbrugeren og den erhvervsdrivende. (jf. bl.a. dommen i sagen VB Pénzügyi Lízing, præmis 49, og i sagen Banco Español de Crédito, præmis 42).
- 23 Den rolle, som EU-retten således har givet den nationale ret på det pågældende område, begrænser sig følgelig ikke til blot at være muligheden for at prøve, om et kontraktvilkår eventuelt måtte være urimeligt, men indebærer ligeledes forpligtelsen til ex officio at prøve dette spørgsmål, så snart den råder over de oplysninger vedrørende de retlige eller faktiske omstændigheder, som denne prøvelse kræver (jf. bl.a. dom af 4.6.2009, sag C-243/08, Pannon GSM, Sml. I, s. 4713, præmis 32, og dommen i sagen Banco Español de Crédito, præmis 43).
- 24 I denne forbindelse har Domstolen i forbindelse med, at den udtalte sig om en anmodning om præjudiciel afgørelse indgivet af en national ret, som skulle behandle en sag inden for rammerne af en kontradiktorisk procedure mellem en forbruger og en erhvervsdrivende, udtalt, at denne ret er forpligtet til ex officio at indlede en undersøgelse med henblik på at konstatere, om en klausul i en kontrakt, som er indgået mellem en erhvervsdrivende og en forbruger, falder inden for anvendelsesområdet for direktivet, og til i bekræftende fald ex officio at undersøge, om klausulen eventuelt er urimelig (jf. i denne retning dommen i sagen VB Pénzügyi Lízing, præmis 56, og i sagen Banco Español de Crédito, præmis 44).
- 25 Hvad angår konsekvenserne af denne konstatering af, at der foreligger et urimeligt kontraktvilkår, kræver direktivets artikel 6, stk. 1, at medlemsstaterne fastsætter, at sådanne vilkår »i henhold til deres nationale lovgivning« ikke binder forbrugeren.
- 26 I denne forbindelse bemærkes, at de processuelle regler for sagsanlæg til sikring af beskyttelsen af de rettigheder, som EU-retten medfører for borgerne, i mangel af EU-retlige bestemmelser henhører under medlemsstaternes interne retsorden i henhold til princippet om, at disse frit kan anvende deres egne processuelle regler. Disse regler bør imidlertid hverken være mindre gunstige end dem, der gælder for tilsvarende situationer i national ret (ækvivalensprincippet), eller være udformet således, at de i praksis umuliggør eller uforholdsmæssigt vanskeliggør udøvelsen af rettigheder, der hjemles i Unionens retsorden (effektivitetsprincippet) (jf. i denne retning Asturcom Telecomunicaciones-dommen, præmis 38, dommen i sagen Banco Español de Crédito, præmis 46).
- 27 Hvad angår pligten til at sikre effektiviteten af den beskyttelse, der er fastsat ved direktivet med hensyn til sanktioner for urimelige kontraktvilkår, har Domstolen præciseret, at den nationale ret skal drage alle de konsekvenser, der ifølge national ret følger af konstateringen af, at det pågældende vilkår er urimeligt, for at sikre, at forbrugeren ikke er bundet af klausulen (Asturcom Telecomunicaciones-dommen, præmis 59). Domstolen har imidlertid præciseret, at den nationale ret ikke i medfør af direktivet er forpligtet til at tilsidesætte det pågældende vilkår, hvis forbrugeren, efter at han er blevet belært af retten, ikke har til hensigt at gøre gældende, at vilkåret er urimeligt og ikke-bindende (jf. Pannon GSM-dommen, præmis 33 og 35).
- 28 Det følger af denne retspraksis, at den fulde virkning af den beskyttelse, der er fastsat i direktivet, kræver, at den nationale ret, der ex officio har konstateret, at der foreligger et urimeligt kontraktvilkår, kan drage alle konsekvenser af denne konstatering uden at skulle afvente, at forbrugeren, som er blevet underrettet om sine rettigheder, fremsætter bemærkninger, hvorved det pågældende vilkår påstås erklæret ugyldigt.

- 29 Den nationale ret skal ved gennemførelse af EU-retten imidlertid ligeledes overholde kravene til en effektiv domstolsbeskyttelse af rettigheder, som borgerne udleder af EU-retten, således som den er sikret ved artikel 47 i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder. Blandt disse krav indgår kontradiktionsprincippet, som udgør en del af retten til forsvar, og som retten skal overholde, bl.a. når den pådømmer en tvist på grundlag af et anbringende, der er behandlet af egen drift (jf. i denne retning dom af 2.12.2009, sag C-89/08 P, Kommissionen mod Irland m.fl., Sml. I, s. 11245, præmis 50 og 54).
- 30 Domstolen har således fastslået, at kontradiktionsprincippet som hovedregel ikke blot giver hver part i en tvist ret til at få kendskab til de aktstykker og indlæg, som modparten har fremlagt for retten, og kommentere disse, men indebærer ligeledes en ret for parterne til at få kendskab til de anbringender, som retten af egen drift har rejst, og hvorpå den agter at basere sin afgørelse, og kommentere dem. Domstolen har fremhævet, at for at opfylde de krav, der er forbundet med retten til en retfærdig rettergang, er det væsentligt, at parterne har kendskab til og kontradiktorisk kan drøfte såvel de faktiske som de retlige forhold, der er afgørende for udfaldet af proceduren (jf. dommen i sagen Kommissionen mod Irland m.fl., præmis 55 og 56).
- 31 Det følger heraf, at i tilfælde af, at den nationale ret, efter at den på grundlag af de faktiske og retlige forhold, den har kendskab til, eller som den har fået meddelelse om efter bevisforanstaltninger, som den i denne henseende har truffet ex officio, har fastslået, at et vilkår henhører under direktivets anvendelsesområde, efter en bedømmelse, som den har foretaget ex officio, konstaterer, at dette vilkår er urimeligt, er den som hovedregel forpligtet til at meddele sagens parter dette og til at anmode dem om kontradiktorisk at drøfte det i henhold til de former, der er fastsat herom i de nationale processuelle regler.
- 32 Den nationale regel, der er omhandlet i hovedsagen, om, at den ret, der ex officio inddrager spørgsmålet om en ugyldighedsgrund, skal meddele parterne dette og give dem mulighed for at fremsætte bemærkninger til, at der eventuelt foreligger et ugyldigt retsforhold, opfylder dette krav.
- 33 I det tilfælde, at spørgsmålet om et urimeligt vilkår bliver inddraget, kan pligten til at underrette parterne og give dem mulighed for at udtale sig desuden ikke anses for i sig selv at være uforenelig med det effektivitetsprincip, som gælder for medlemsstaternes gennemførelse af de rettigheder, der tillægges i henhold til Unionens retsorden. Det er nemlig ubestridt, at dette princip skal anvendes under hensyntagen til bl.a. de principper, der ligger til grund for det nationale domstolssystem, såsom beskyttelsen af retten til forsvar, hvoraf kontradiktionsprincippet er et af elementerne (jf. i denne retning *Asturcom Telecomunicaciones*-dommen, præmis 39).
- 34 På denne baggrund må det lægges til grund, at det skete under overholdelse af kontradiktionsprincippet og uden at gøre indgreb i effektiviteten af den beskyttelse, der er fastsat i direktivet, til fordel for forbrugeren, da den forelæggende ret i forbindelse med hovedsagen anmodede såvel finansieringsinstituttet, der er sagsøger i sagen, som forbrugeren, der er sagsøgte, om at fremsætte bemærkninger til rettens undersøgelse af, om det omstridte vilkår var urimeligt.
- 35 Denne mulighed for at udtale sig om dette punkt, som forbrugeren gives, opfylder ligeledes, som anført i denne doms præmis 25, den pligt, der påhviler den nationale ret, til i givet fald at tage hensyn til den af forbrugeren udtrykte vilje, når denne sidstnævnte, der er bekendt med, at et urimeligt vilkår ikke er bindende, ikke desto mindre anfører, at han ikke ønsker vilkåret tilsidesat og således giver et frit og informeret samtykke til det pågældende vilkår.
- 36 Det første og det andet spørgsmål skal derfor besvares med, at direktivets artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, skal fortolkes således, at den nationale ret, der ex officio har konstateret, at der foreligger et urimeligt kontraktvilkår, ikke med henblik på at drage konsekvenserne af denne konstatering har pligt til at afvente, at den forbruger, der er blevet underrettet om sine rettigheder, anmoder om, at det pågældende vilkår annulleres. Kontradiktionsprincippet påbyder imidlertid som hovedregel den

nationale ret, der ex officio har konstateret, at der foreligger et urimeligt kontraktvilkår, at meddele tvistens parter dette og give dem mulighed for kontradiktorisk at drøfte det i henhold til de former, der er fastsat herom i de nationale processuelle regler.

Det tredje spørgsmål

- 37 Med det tredje spørgsmål ønsker den forelæggende ret oplyst, om direktivet skal fortolkes således, at det gør det muligt for den nationale ret, eller endog pålægger den, i forbindelse med undersøgelsen af et urimeligt kontraktvilkår at undersøge samtlige kontraktens vilkår, eller om den derimod må begrænse sin undersøgelse til de vilkår, som den påstand, som er nedlagt for retten, er støttet på.
- 38 Indledningsvis bemærkes, at det fremgår af sagen, at den i hovedsagen af Banif Plus Bank nedlagte påstand over for ægtefællerne Csipai er støttet på vilkår nr. 29 i den kreditaftale, de indgik, og at fastlæggelsen af, hvorvidt vilkåret er urimeligt eller ej, er afgørende for afgørelsen vedrørende påstanden om betaling af den erstatning, der er rejst krav om af Banif Plus Bank.
- 39 Det tredje spørgsmål skal derfor fortolkes således, at den forelæggende ret ønsker oplyst, om den ved bedømmelsen af, om det vilkår, som påstanden støttes på, kan eller skal tage hensyn til andre vilkår i aftalen.
- 40 I henhold til direktivets artikel 3, stk. 1, anses et kontraktvilkår for urimeligt, hvis det til trods for kravene om god tro bevirker en betydelig skævhed i parternes rettigheder og forpligtelser ifølge aftalen til skade for forbrugeren. I overensstemmelse med samme direktivs artikel 4, stk. 1, skal denne vurdering foretages under hensyn til, hvilken type tjenesteydelser aftalen omfatter, og ved på tidspunktet for aftalens indgåelse at tage hensyn til alle omstændighederne i forbindelse med dens indgåelse samt til alle andre vilkår i aftalen eller i en anden aftale, som hænger sammen med denne.
- 41 Det tredje spørgsmål skal derfor besvares med, at den nationale ret ved bedømmelsen af, om det kontraktvilkår, der er grundlaget for den påstand, der er nedlagt for den, eventuelt er urimeligt, skal tage hensyn til alle andre vilkår i aftalen.

Sagens omkostninger

- 42 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den nationale ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger. Bortset fra nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Første Afdeling) for ret:

- 1) Artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i Rådets direktiv 93/13/EØF af 5. april 1993 om urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler skal fortolkes således, at den nationale ret, der ex officio har konstateret, at der foreligger et urimeligt kontraktvilkår, ikke med henblik på at drage konsekvenserne af denne konstatering har pligt til at afvente, at den forbruger, der er blevet underrettet om sine rettigheder, anmoder om, at det pågældende vilkår annulleres. Kontradiktionsprincippet påbyder imidlertid som hovedregel den nationale ret, der ex officio har konstateret, at der foreligger et urimeligt kontraktvilkår, at meddele tvistens parter dette og give dem mulighed for kontradiktorisk at drøfte det i henhold til de former, der er fastsat herom i de nationale processuelle regler.

- 2) **Den nationale ret skal ved bedømmelsen af, om det kontraktvilkår, der er grundlaget for den påstand, der er nedlagt for den, eventuelt er urimeligt, tage hensyn til alle andre vilkår i aftalen.**

Underskrifter